

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(2\)-57](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-57)

УДК 339.727.22

ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ Дмитро

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4949-078X>

e-mail: vasylkivskyid@khmnu.edu.ua

ВИШНЮК Віталій

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0008-4573-5226>

e-mail: mev.mlms123@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті розкрито теоретико-методологічні засади формування ефективного механізму залучення іноземних інвестицій в умовах трансформації світового інвестиційного середовища. Узагальнено сучасні глобальні тенденції, виявлено бар'єри та стимули для припливу прямих іноземних інвестицій у країни з трансформаційною економікою. Запропоновано інтегровану модель механізму залучення ПІІ, яка поєднує нормативно-правову, інституційну, фінансово-економічну, організаційно-управлінську, інформаційно-аналітичну та маркетингову складові. Визначено потенційні ефекти від реалізації інвестиційної політики, зокрема модернізацію економіки, підвищення конкурентоспроможності, стимулювання регіонального розвитку та зростання податкових надходжень. Обґрунтовано перспективи застосування міжнародного досвіду з урахуванням особливостей економічного відновлення України.

Ключові слова: іноземне інвестування, класифікація, управлінські рішення, прямі іноземні інвестиції, інвестиційна політика, механізм залучення.

VASYLKYVSKYI Dmytro, VYSHNIUK Vitalii

Khmelnytskyi National University

FORMATION OF THE MECHANISM FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS

The article presents a comprehensive analysis of the theoretical and methodological foundations essential for the development of an effective mechanism to attract foreign investments, particularly in the context of the rapidly evolving global investment environment. It emphasizes the critical importance of adapting national investment strategies to align with ongoing global shifts, including changes in geopolitical dynamics, economic integration, and technological innovation. The study consolidates contemporary global investment trends and systematically identifies both the principal barriers and potential incentives influencing the flow of foreign direct investment (FDI) into economies undergoing structural transformation. Special attention is given to the specific challenges and opportunities present in transitional economies, with a focus on the role of institutional quality and regulatory stability.

The article underscores the necessity for governments to adopt strategic, coordinated, and systemic policy measures aimed at increasing investment attractiveness, enhancing competitiveness, and removing administrative and institutional inefficiencies. A conceptual model of a comprehensive mechanism for attracting foreign investments is proposed, integrating six mutually reinforcing components: normative-legal, institutional, financial-economic, organizational-managerial, informational-analytical, and marketing. Each component is explored in detail, with a discussion of its role in fostering transparent investment frameworks, reducing investment-related risks, and providing sustained strategic support to investors across all stages of project development and implementation. Furthermore, the article highlights the wide-ranging positive impacts of increased FDI inflows, such as the modernization of national industries, job creation, the formation of regional innovation clusters, the adoption of advanced production technologies, and the enhancement of public revenues.

In addition, the study draws on international best practices in investment policy formulation and underscores the importance of creating a predictable, resilient, and adaptable institutional environment, particularly in the context of Ukraine's post-war reconstruction and economic recovery. The findings offer valuable insights for policymakers, practitioners, and scholars interested in fostering sustainable investment ecosystems.

Key words: ooreign investment, classification, management decisions, foreign direct investment, investment policy, attraction mechanism.

Стаття надійшла до редакції / Received 21.04.2025

Прийнята до друку / Accepted 11.05.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Іноземне інвестування є важливим чинником економічного зростання, технологічного розвитку та інтеграції національної економіки у світове господарство. У сучасних умовах глобалізації та загострення міжнародної конкуренції формування ефективного механізму залучення іноземних інвестицій, зокрема прямих іноземних інвестицій (ПІІ), набуває особливої актуальності. Проте на практиці цей процес стикається з низкою проблем – від відсутності системної класифікації інвестиційних інструментів до нестачі узгоджених управлінських рішень на рівні державної політики. Нерозвиненість інституційного середовища, складність дозвільних процедур, слабка інвестиційна інфраструктура – все це стримує ефективне іноземне інвестування. У зв'язку з цим зростає потреба у науковому переосмисленні підходів до формування інвестиційного

механізму, який би поєднував інституційні, регуляторні та управлінські компоненти, був адаптивним до сучасних викликів і здатним забезпечити сталі надходження ПІІ. Вивчення таких підходів є не лише теоретично значущим, а й практично важливим для підвищення інвестиційної привабливості національної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика формування ефективного механізму залучення іноземних інвестицій, оптимізації управлінських рішень у цій сфері та класифікації інвестиційних потоків привертає значну увагу науковців у контексті глобалізації, інвестиційної конкуренції та пост-пандемічного та пост-воєнного відновлення світової економіки. Дослідження у цьому напрямі мають не лише теоретичне, але й прикладне значення для розробки національних стратегій залучення капіталу, особливо у країнах з ринками, що формуються або перебувають у процесі трансформації.

Серед провідних науковців, що досліджують питання залучення іноземних інвестицій, слід виділити А. Мораріу та М. Гюру [3], які вивчають ефективність державної політики щодо ПІІ у Східній Європі та визначають основні бар'єри на рівні управлінських рішень. У працях Л. Бенечека [1] детально проаналізовано вплив інституційної якості на рівень іноземного інвестування, зокрема через призму довіри до регуляторного середовища. Аналітичні звіти Світового банку та ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) продовжують системно моніторити зміни у глобальних потоках ПІІ, підкреслюючи роль структурної класифікації інвестицій для формування стратегій залучення. У роботах К. Вітковського [7] досліджується кореляція між національними інвестиційними програмами та фактичним припливом іноземного капіталу в країнах Центральної та Східної Європи. Крім того, праці С. Дурдевича акцентують увагу на потребі розробки інтегрованих управлінських моделей залучення ПІІ, які враховують інтереси як інвесторів, так і приймаючих країн [2].

Науковий внесок цих дослідників полягає у розробці концептуальних моделей механізму іноземного інвестування, класифікації інвестицій за типами та формами участі, а також у визначенні ключових чинників прийняття управлінських рішень щодо стимулювання ПІІ. Їхні дослідження формують основу для переосмислення державної політики в інвестиційній сфері, враховуючи сучасні виклики: нестабільність світових фінансових ринків, нові регуляторні вимоги та зростання ролі інтелектуального капіталу. Практична значущість цих робіт виявляється у можливості застосування отриманих висновків при формуванні стратегій залучення іноземних інвестицій, здатних підтримати економічну динаміку, модернізувати виробництво та зміцнити конкурентоспроможність національних економік.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад формування ефективного механізму залучення іноземних інвестицій із урахуванням сучасних тенденцій глобального інвестування, структурної класифікації капіталу та управлінських рішень у сфері інвестиційної політики. Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких завдань:

- розкрити сутність іноземного інвестування та визначити його роль у забезпеченні економічного розвитку;
- провести класифікацію іноземних інвестицій за формами, джерелами, напрямками та видами участі в економіці приймаючої країни;
- проаналізувати чинники, що впливають на прийняття управлінських рішень інвесторами та урядовими структурами щодо залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ);
- виявити бар'єри та стимули для іноземного інвестування на прикладі країн із трансформаційною економікою;
- запропонувати структурну модель механізму залучення іноземних інвестицій із урахуванням інституційних та управлінських компонентів;
- визначити перспективи адаптації міжнародного досвіду формування інвестиційного механізму до умов економічного відновлення України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах структурної перебудови світової економіки, нестабільності фінансових ринків і трансформації форматів міжнародної співпраці питання формування ефективного механізму залучення іноземних інвестицій набуває особливої актуальності. Для країн із трансформаційною економікою залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є критично важливим ресурсом не лише для модернізації виробничих потужностей, а й для впровадження інновацій, створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності. Разом з тим, сучасна інвестиційна політика має враховувати як глобальні виклики (геополітичні конфлікти, фінансові кризи, пандемії), так і внутрішні бар'єри — інституційну слабкість, бюрократичні перепони, податкову нестабільність.

Світові тенденції демонструють поступову зміну пріоритетів у підходах до інвестування. За даними UNCTAD, у 2023 році інтерес до ПІІ змістився в бік проєктів, пов'язаних із зеленою трансформацією,

цифровізацією та логістикою. Разом з тим, глобальні потоки ПП залишаються нестабільними: відзначено зниження на 2%, а в низці регіонів – падіння на понад 10%.

Основними причинами такої динаміки є:

– переорієнтація міжнародного капіталу на безпечні активи в умовах геополітичної напруженості та високої інфляції;

– скорочення обсягів фінансування інвестиційних проєктів через жорсткіші монетарні умови;

– підвищення регуляторних вимог до транскордонних угод та зростання вартості капіталу.

Ці умови вимагають перегляду підходів до управління інвестиційною діяльністю та розробки ефективного механізму залучення іноземного капіталу з урахуванням класифікації його форм, джерел та інституційних каналів надходження.

Потенційні позитивні ефекти від залучення прямих іноземних інвестицій в країну можуть включати:

- сприяє економічному зростанню країни, прямі іноземні інвестиції будуть більш ефективними;
- реінвестування доходів від основної інвестиційної діяльності в країні-реципієнті;
- створюються нові підприємства, що призводить до залучення нової робочої сили з місцевого населення;

- підвищує рівень місцевих знань, створює можливості для підготовки кваліфікованих кадрів та розвиває управлінські навички;

- дає можливість використовувати новітні технології, методи та передовий досвід в організації виробництва;

- стимулює конкуренцію на національному ринку і служить зниженню цін на товари і послуги;

- має позитивний вплив на секторальну та регіональну структуру економіки країни-реципієнта;

- додаткові надходження до бюджету будуть залучені за рахунок податків, екологічних платежів та інших обов'язкових платежів від іноземних компаній.

У більшості випадків позитивний вплив прямих іноземних інвестицій на економіку країни в якісному і кількісному вираженні визначається ступенем створення сприятливого інвестиційного середовища в країні-реципієнті і ефективними заходами державного регулювання.

Незважаючи на різноманіття і національні особливості політики регулювання прямих іноземних інвестицій в сучасних умовах, її головною метою є залучення необхідного обсягу інвестицій, їх ефективне і результативне використання. Основними змінами останніх років стало формальне регулювання прямих іноземних інвестицій у розвинених країнах та країнах, що розвиваються. Лібералізація політики прямих іноземних інвестицій означає відкриття раніше недоступних територій та регіонів для іноземного капіталу, спрощення процедур, розширення пільг, зниження податків та підвищення прозорості для іноземних інвесторів [5].

Заходи державної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій дуже різноманітні, коротка характеристика найважливіших засобів стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій в країну представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Прямі заходи щодо стимулювання притоку іноземних інвестицій у національну економіку

Заходи щодо стимулювання припливу прямих інвестицій	Опис заходів	Форма проведення заходів
Створення спеціальних економічних зон	Організація зручної технічної і виробничої інфраструктури та пільговий режим (податковий, митний) в економічних зонах	Організаційний
Регулювання у податковій сфері	Пільги за діяльність, пов'язану з державними пріоритетами, податкові канікули (експорт, наукові досягнення)	Фіскальний
Створення бази даних інвесторів	Проведення презентацій інвестиційних проєктів, презентації колекцій, звіт щодо соціально-економічного стану країни реципієнта, тощо	Організаційний
Проекти, що фінансуються за участю прямих іноземних інвесторів	Фінансування за рахунок лізингу, створення банківських консорціумів для реалізації великих промислових та інфраструктурних проєктів, випуск акцій та облігацій на внутрішньому ринку капіталу, фінансування за рахунок венчурного капіталу, зовнішніх запозичень тощо	Фінансовий
Участь держави в інвестиційних проєктах	Субсидії, кредитування, державне страхування на пільгових умовах, виділення коштів з бюджету	Фінансовий

*Джерело: складено на основі [1, 3, 5]

У розробці механізму залучення іноземних інвестицій корисними є методичний та практичний досвід США, Японії, Китаю, а також країн Центральної та Південно-Східної Європи та Латинської Америки щодо визначення загальних аспектів механізмів державного управління прямими іноземними інвестиціями.

На основі цього механізму має бути створене прозоре інституційне та регуляторне середовище для розвитку базових галузей промисловості, регіональних виробничих кластерів та створення національних фінансових та інвестиційних інститутів, інтеграція в систему світогосподарських відносин, які забезпечуватимуть захист довгострокових національних інтересів.

На основі аналізу світового досвіду управління потоками іноземних інвестицій, вважаємо, що у формуванні та реалізації механізму залучення іноземних інвестицій важливе значення має чіткість стратегічного напрямку та рівень зміни політики, регулювання прямих іноземних інвестицій та контроль за відбором, гнучкістю, збалансованістю, необхідно зберігати структурованість, передбачуваність, безпеку.

З огляду на виявлені глобальні тенденції, світовий досвід, а також аналіз існуючих інструментів стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій, пропонується формування інтегрованого механізму залучення іноземних інвестицій, який поєднує нормативно-правові, інституційні, економічні, інформаційно-аналітичні та організаційно-управлінські складові. Його реалізація дозволить забезпечити цілеспрямовану та ефективну інвестиційну політику держави (рис 1).

Рис. 1. Інституційна модель механізму залучення іноземних інвестицій*

*Джерело: сформовано автором

Основними складовими такого механізму є:

Нормативно-правова складова – включає гармонізацію національного законодавства з міжнародними нормами, спрощення дозвільних процедур, підвищення рівня юридичного захисту інвесторів, чітку регламентацію дій державних органів у сфері ПІІ.

Інституційна складова – передбачає створення та ефективне функціонування спеціалізованих агенцій з інвестицій, міжвідомчих координаційних рад, інвестиційних хабів, а також надання прав місцевим органам влади на залучення і супровід інвесторів.

Фінансово-економічна складова – охоплює податкові пільги, субсидії, компенсаційні механізми, державні гарантії та можливості співфінансування (наприклад, у рамках державно-приватного партнерства) у стратегічних проєктах.

Організаційно-управлінська складова – визначає чіткі процедури ухвалення рішень, порядок взаємодії органів влади з інвесторами, системи моніторингу та оцінки ефективності реалізації інвестиційних програм.

Інформаційно-аналітична складова – створення єдиної бази даних інвесторів, доступної аналітики щодо інвестиційних можливостей регіонів, впровадження електронних сервісів супроводу інвестицій (інвестиційний портал, діджитал-платформа «є-інвестор»).

Маркетингова складова – формування позитивного іміджу країни як безпечної та перспективного напрямку інвестування, участь у міжнародних форумах, презентаціях, залучення діаспори та торгових місій.

Функціонування цього механізму має базуватися на таких принципах:

- прозорість і доступність процедур для іноземного капіталу;
- стабільність та передбачуваність регуляторного середовища;
- гнучкість і адаптивність до змін у світовій кон'юктурі;
- орієнтація на сталий розвиток, цифровізацію та інновації;
- інституційна відповідальність за досягнення запланованих результатів.

Таким чином, запропонований механізм покликаний не лише активізувати приплив прямих іноземних інвестицій, а й підвищити ефективність їх використання в інтересах національної економіки, посилити регіональну економічну інтеграцію та стимулювати структурну модернізацію.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження узагальнено теоретико-методологічні підходи до формування механізму залучення іноземних інвестицій та обґрунтовано його ключові структурні компоненти, що забезпечують цілеспрямовану, послідовну й ефективну реалізацію державної інвестиційної політики. Запропонований механізм охоплює нормативно-правову, інституційну, фінансово-економічну, організаційно-управлінську, інформаційно-аналітичну та маркетингову складові, які у взаємодії формують сприятливе середовище для надходження та ефективного використання прямих іноземних інвестицій.

Підкреслено, що в сучасних умовах нестабільності світових ринків і посилення гео економічної конкуренції іноземне інвестування потребує стратегічного переосмислення. Ключовими факторами успіху є: прогнозованість регуляторного середовища, прозорість процедур, гнучкість державної політики, а також ефективна інституційна взаємодія на національному та регіональному рівнях. Реалізація механізму має базуватися на принципах відкритості, безпеки, збалансованості та сталого розвитку.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у:

- поглибленому дослідженні інструментів оцінки ефективності інвестиційних стратегій з урахуванням галузевої та регіональної специфіки;
- розробці цифрових моделей підтримки управлінських рішень у сфері залучення ПІІ;
- вивченні можливостей інтеграції елементів штучного інтелекту та аналітики великих даних для прогнозування інвестиційних потоків;
- адаптації міжнародного досвіду до потреб поствоєнного економічного відновлення України та формування її привабливого інвестиційного іміджу на глобальній арені.

Таким чином, створюється методологічне підґрунтя для подальших наукових і прикладних досліджень у напрямі вдосконалення механізмів залучення іноземного капіталу в економіку України.

References

1. Beneček L. Institutional determinants of foreign direct investment: Evidence from post-communist countries in Europe // Journal of Comparative Economic Studies. – 2022. – Vol. 17. – P. 97–114.
2. Durdevych S., Omarov M. Determinants of foreign direct investment inflows: A theoretical framework // Journal of International Business and Economics. – 2020. – Vol. 8, No. 2. – P. 12–21.
3. Morariu A., Giuru M. Government policy impact on foreign direct investment inflows in Eastern Europe // Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research. – 2019. – Vol. 53, No. 2. – P. 141–156.
4. OECD. FDI Qualities Indicators: Measuring the sustainable development impacts of investment [Electronic resource] / Organisation for Economic Co-operation and Development. – Paris: OECD Publishing, 2022, access mode: <https://www.oecd.org/investment/fdi-qualities-indicators.htm>. – Title from the screen. – 21.06.2025.
5. Royrink A., Garcia-Bernardo J. Firm-level fragmentation and global investment networks in the EU // Review of International Political Economy. – 2023. – Vol. 30, No. 1. – P. 102–125.
6. UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All [Electronic resource] / United Nations Conference on Trade and Development. – Geneva: UNCTAD, 2023, access mode: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>. – Title from the screen. – 18.06.2025.
7. Vitkovski K. National investment programs and FDI: empirical study of Central Europe // Eastern European Economics. – 2023. – Vol. 59, No. 5. – P. 389–405.
8. World Bank. Global Investment Competitiveness Report 2019/2023: Rebuilding Investor Confidence in Times of Uncertainty [Electronic resource] / World Bank Group. – Washington, D.C.: World Bank, 2024, access mode: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33808>.